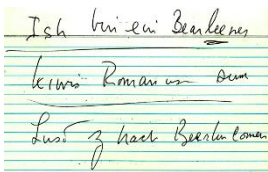

55 Woorden met de kracht van een daad

'Ik weet dat men mensen niet zozeer door het geschreven woord, maar veel meer door het gesproken woord voor zich kan winnen; ik weet dat iedere grote beweging op deze aarde zijn groei te danken heeft aan grote redenaars en niet aan de grote schrijvers.'

19-11-1863. De Amerikaanse Burgeroorlog werd beslist door de Slag bij Gettysburg. Circa 50.000 soldaten sneuvelden. Bij de opening van hun begraafplaats sprak president Abraham Lincoln. Een toespraak van twee uur was in die tijd normaal. Lincoln begint zo: "[...] Zeven jaar geleden brachten onze voorouders op dit continent in vrijheid een nieuwe natie tot stand, gewijd aan de stelling dat alle mensen gelijk geschapen zijn." Hij wordt vijfmaal onderbroken door applaus. Maar als hij, al na drie minuten, klaar is blijft het stil. In die stilte dringt langzaam de diepere betekenis van Lincolns woorden tot de toehoorders door. Er volgt een staande ovatie. Lincoln was zich zeer bewust van de impact van het gesproken woord. Hij wist: door een zorgvuldige woordkeus kan deze impact worden gestuurd. Deze wijsheid kende Lincoln van de Romeinen, de grootmeesters in het houden van toespraken.

Honderd jaar later, 26-06-1963. Kennedy bezoekt Berlijn. Er is achterdocht bij de Europese regeringsleiders; Amerika heeft in hun ogen slap gereageerd op de brute Sovjet-strategie die in 1961 had geleid tot de Berlijnse Muur. Zijn tekstschrijvers vrezen dat zijn toespraak niet goed zal worden ontvangen in Berlijn. Vlak voor Kennedy aan zijn toespraak begint schrijft hij twee Duitse zinnen fonetisch op. Zijn adviseurs vinden

Ich bin ein Berliner
Kennedy Romanus
Lust z haer Berlin koma

het maar niks. Hij zet door. Als hij, vrijwel aan het begin van zijn toespraak, de woorden "Ich bin ein Berliner" uitspreekt, reageert het publiek uitzinnig. Kennedy ging in zijn speech bewust verder dan het afwerken van formele woorden en het alleen maar opsommen van feiten. Hij identificeerde zich met zijn toehoorders.¹

Er zijn mensen die dat allemaal flauwekul vinden. Het zijn de cynici en sarcasten die, al of niet door zachtmoeidigheid en vriendelijkheid toegedekt, de grote kracht ontkennen die van het gesproken woord kan uitgaan. Waar de juiste woorden – op het goede moment en de juiste plaats uitgesproken – balsem zijn voor de menselijke geest, is cynisme en sarcasme gif voor het hart – dat van de cynicus zelf en van zijn toehoorders of lezers.

20 april 1964. "Tijdens mijn leven heb ik mij gewijd aan deze strijd van het Afrikaanse volk. Ik heb gevochten tegen blanke overheersing, en ik heb gevochten tegen zwarte overheersing. Ik heb het ideaal gekoesterd van een democratische en vrije maatschappij waarin alle mensen in harmonie en met gelijke kansen kunnen samenleven. Het is een ideaal waarvoor ik leef en dat ik hoop te bereiken. Maar als het moet, is het een ideaal waarvoor ik bereid ben te sterven."

Het zijn de slotwoorden uit een toespraak van Nelson Mandela voordat hij werd veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf op Robben-eiland. Toen hij in 1990 toch werd vrijgelaten, herhaalde hij ze. Nu staat deze tekst gegraveerd in de muur van het South Africa's Constitutional Court in Johannesburg. Toen Nelson Mandela in 2013 stierf, memoreerde Barack Obama deze woorden tijdens de herdenkingsdienst in het stadion van Johannesburg.²

Er zijn gelukkig steeds weer mensen die woorden spreken, door miljoenen gehoord of door slechts enkelen in een besloten ruimte, die vibreren in de harten van de luisteraars en, later mogelijk, de lezers. Het zijn woorden die de kracht van een daad hebben. Woorden van mensen die autonoom durven denken, die niet bang zijn voor de hoon en het sarcasme dat hen mogelijk ten deel zal vallen. Want wie niet autonoom durft te denken verliest iets van de eigen kracht. Daardoor verlies je uiteindelijk vrijheid en het vermogen en de bereidheid om verantwoordelijkheid te nemen.

Het is momenteel erg in de mode om te zeggen dat leiders moeten luisteren. Dat is waar. Maar wie 'het volk' vervolgens naar de mond praat met een mooi statement dat echter geen enkel ander doel dient dan om 'het volk' te behagen is een populist.

Het gaat erom dat leiders iets te zeggen hebben. Zij die de verantwoordelijkheid nemen om betekenisvolle woorden te spreken en in hun daden waar te maken, vragen zich niet af of hun woorden 'het volk' wel behagen. Zij zoeken naar perspectief, zij weten *'door gebrek aan visie gaat het volk ten onder'*.¹³ Zij zeggen de woorden waarvan ze vinden dat die gezegd moeten worden. Ze hopen dat hun woorden impact op de luisteraar zullen hebben – doordat die ervaart dat de woorden voor hem of haar betekenisvol zijn. King, Gandhi, Churchill. Vul maar aan, je weet er vast meer.

Er zijn mensen, die meesmuilen bij de gedachte dat één mens de vlam kan ontsteken in het hoofd en hart van duizenden, miljoenen mensen. Maar kijken deze mensen mogelijk vanaf de zijlijn naar het schouwspel van het leven? Beseffen ze niet dat ze zelf speler zijn en daarvoor verantwoordelijkheid kunnen nemen?

In april 1889 werden twee jongetjes geboren, die later door de hele wereld gekend zouden worden. Charlie Chaplin was één van de twee. In de film *The Great Dictator* uit 1940 speelt hij twee rollen. Het idee voor de film ontstond nadat hij de Nazi-propagandafilm *Triumph des Willens* (1935) had gezien. Chaplin maakte een vlijmscherpe satire op de werkelijke dictator van die tijd, Adolf Hitler. Met een inspirerende toespraak over democratie, naastenliefde en tolerantie eindigt de film hoopvol.

Het andere jongetje dat ook in 1889 geboren werd, was de dictator Adolf Hitler. Hij schreef in 1923 *Mein Kampf*.

Zoon Martijn schreef in een artikel over het verkoopverbod van *Mein Kampf*:

Wie *Mein Kampf* eens rustig zou lezen, zou al in het voorwoord een potloodstreepje bij deze zin hebben gezet: "Ich weiss, dass man Menschen weniger durch das geschriebene Wort als..."

Hé, komen deze woorden u bekend voor? Jazeker, zo begint deze blog – met woorden van Hitler! En dat potloodstreepje – Martijn heeft het zelf gezet.

Toen hij en ik in 2011 samen op de vierkante meter stonden vanwaar Hitler zijn redes hield op de Parteitag in Nürnberg, en het voor ons was alsof die juichende massa daar stond, herinnerde Martijn mij juist aan dít citaat. Hij herinnerde me ook aan de talloze getuigenverlagen van redelijke mensen zoals van de grote schrijver Thomas Mann, die aanvankelijk slechts met grote moeite weerstand had kunnen bieden aan de magnetische aantrekkingskracht die uitging van de sprekende Hitler.

Er zijn gesproken woorden met de kracht van een daad.

1 De toespraak van Kennedy is [hier](#) te beluisteren en te zien

2 Mandela's toespraak is [hier](#) te lezen

3 Spreuken 11:14

4 Zie [hier](#) de niet ondertitelde film. Vanaf 1:58 begint de scene met de toespraak

